

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

© 2017 ТУРСЬКИЙ І. В

УДК 332.1

Турський І. В

Концептуальні основи формування новітньої парадигми соціально-економічного розвитку регіонів

Метою статті є визначення теоретико-методологічних засад і практичного базису процесу формування новітньої парадигми регіонального розвитку, зокрема особливості класичних і новітніх теорій регіонального розвитку у аспекті формування факторів активізації соціально-гуманітарного розвитку підприємництва регіонів. Зазначено підвищення ролі гуманітарних цінностей і соціальних чинників економічного розвитку регіонів у наявних парадигмах регіонального розвитку, що обумовлює необхідність концентрації досліджень на розвитку гуманітарної і соціальної сфер у тісному їх взаємозв'язку з економічним розвитком. На основі дослідження та аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів економічного розвитку регіонів визначено комплекс ключових факторів розвитку економіки знань у регіонах. Проведене дослідження регіональних підходів до забезпечення регіонального розвитку дало змогу зробити висновок про те, що в сучасних умовах наявні парадигми регіонального розвитку мають бути удосконалені з урахуванням реалій становлення нових економічних систем, що базовані на людському капіталі та знаннях, а також на введенні в аналіз процесів регіонального розвитку компоненти – соціально-гуманітарного простору регіону.

Ключові слова: регіон, парадигма, економічний розвиток, соціальний розвиток, теорія розвитку.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 12.

Турський Ігор Володимирович - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (вул. Руська, 56, Тернопіль, 46001, Україна)

E-mail: turihor@gmail.com

УДК 332.1

UDC 332.1

Турський І. В. Концептуальные основы формирования новой парадигмы социально-экономического развития регионов

Целью статьи является определение теоретико-методологических основ и практического базиса процесса формирования новой парадигмы регионального развития, в частности особенности классических и новейших теорий регионального развития в аспекте формирования факторов активизации социально-гуманитарного развития предпринимательства регионов. Отмечено повышение роли гуманитарных ценностей и социальных факторов экономического развития регионов в существующих парадигмах регионального развития, что обуславливает необходимость концентрации исследований на развитии гуманитарной и социальной сфер в тесной их взаимосвязи с экономическим развитием. На основе исследования и анализа внутренних и внешних факторов экономического развития регионов определен комплекс ключевых факторов развития экономики знаний в регионах. Проведенное исследование региональных подходов к обеспечению регионального развития позволило сделать вывод о том, что в современных условиях существующие парадигмы регионального развития должны быть усовершенствованы с учетом реалій становления новых экономических систем, основанных на человеческом капитале и знаниях, а также на введении в анализ процессов регионального развития компоненты – социально-гуманитарного пространства региона.

Ключевые слова: регион, парадигма, экономическое развитие, социальное развитие, теория развития.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 12.

Турський Ігорь Владимирович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и финансов, Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя (ул. Русская, 56, Тернополь, 46001, Украина)

E-mail: turihor@gmail.com

Turskyj I. V. Conceptual Foundations for the Formation of a New Paradigm for Socio-Economic Development of Regions

The aim of the article is to define the theoretical and methodological foundations and practical basis for the process of forming a new paradigm of regional development, in particular the features of classical and modern theories of regional development in the aspect of the formation of factors for intensifying the social and humanitarian development of entrepreneurship in regions. There noted an increase in the role of humanitarian values and social factors in the economic development of regions in the existing paradigms of regional development, which makes it necessary to concentrate research on the development of the humanitarian and social spheres in close interrelation with economic development. Based on the research and analysis of internal and external factors of the regional economic development, a set of key factors for the development of the knowledge economy in regions is defined. The study of regional approaches to regional development has led to the conclusion that, under current conditions, the existing paradigms of regional development should be improved taking into account the realities of the emergence of new economic systems based on human capital and knowledge, as well as on the introduction of the component of social and humanitarian space of the region into the analysis of regional development processes.

Keywords: region, paradigm, economic development, social development, development theory.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 12.

Turskyj Ihor V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Ternopil Ivan Pului National Technical University (56 Ruska Str., Ternopil, 46001, Ukraine)

E-mail: turihor@gmail.com

Вступ. Протягом усіх років із початку здобуття Україною незалежності не втрачає важливого значення проблематика створення умов для стабільного економічного розвитку нашої країни та її регіонів на основі соціального та гуманітарного прогресу. Розвиток регіонів є соціально-економічним процесом, що базується на теоретико-практичних принципах регіонального розвитку та залежить від багатьох чинників впливу на регіональні соціально-економічні системи локального рівня. В основі класичних теорій регіонального розвитку покладена проблематика: оптимального розміщення продуктивних сил територій та збалансованого економічного розвитку, оптимального використання особливостей території, природного, трудового й інтелектуального потенціалу, та накопичених фінансових ресурсів, техніко-технологічних особливостей господарювання.

Нині є достатньо багато наукових праць, що стосуються тих чи інших аспектів регіонального розвитку, це праці таких учених, як: Б. Данилишин, С. Дорогунцов, О. Ольшанська, А. Чернюк і З. Герасимчук, М. Долішній, Б. Буркинський, Т. Галушкіна та ін. Але проблематика теоретико-методологічних засад та практичного базису

процесу формування новітньої парадигми регіонального розвитку потребує глибшого опрацювання.

Мета статті – визначення теоретико-методологічних засад і практичного базису процесу формування новітньої парадигми регіонального розвитку на основі активізації соціально-гуманітарного розвитку підприємств регіонів.

Виклад основного матеріалу. Кожна парадигма регіонального розвитку повинна формуватися на основі чотирьох комплексних складових (рис. 1), без урахування яких вона не може претендувати на практичне втілення. Наукове обґрунтування парадигм регіонального розвитку неможливе без вивчення і глибокого аналізу: базових і новітніх закономірностей регіонального розвитку, тенденцій соціально-економічного розвитку територій, чинників впливу різного рівня – від національного до глобального.

На рис. 1 наведено авторське бачення процесу формування новітньої парадигми соціально-економічного розвитку регіонів, що, на відміну від наявних підходів, базоване на чотирьох рівноцінних базисах цієї парадигми і дає змогу у подальшому проводити дослідження з урахуванням усіх сторін процесу формування новітньої парадигми.

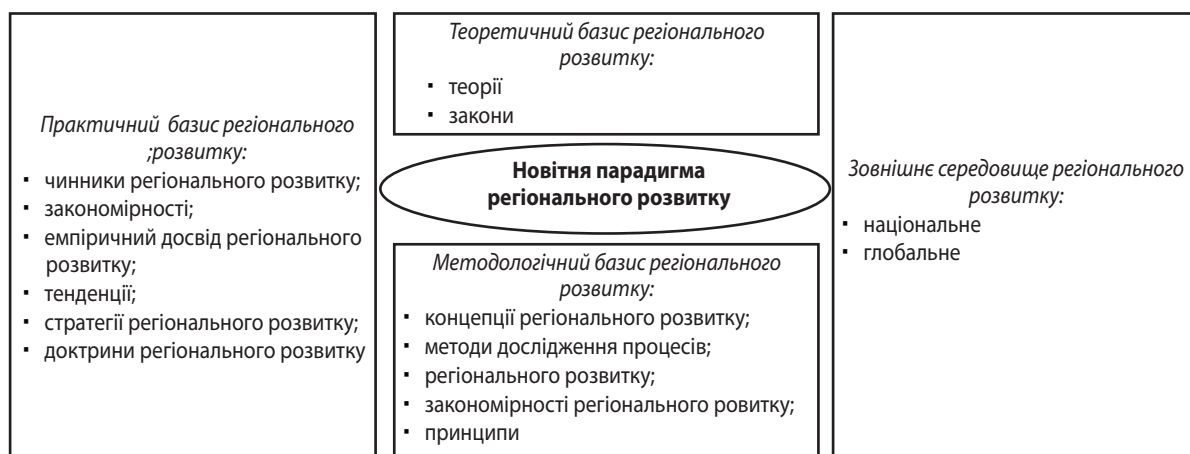

Рис. 1. Концептуальна схема процесу формування новітньої парадигми соціально-економічного розвитку регіонів

Джерело: сформовано автором

Концептуальна схема процесу формування новітньої парадигми соціально-економічного розвитку регіональних систем на сучасному етапі розвитку передбачає більшу орієнтацію на чинники впливу зовнішнього середовища, зокрема глобальні, як такі, що докорінно змінюють їх функціонування на основі дії новітніх закономірностей регіонального розвитку.

За всю історію існування регіоналістики розвиток теорії і методології регіональних досліджень характерний двома основними напрямками. Перший, – це розширення і поглиблення класичних теорій та їх модифікація. Другий – це розвиток методології прикладних досліджень. Розробка цих наукових напрямків ґрунтується на теоретичних дослідженнях наявних теорій, їх емпіричний перевірці та розширенні відомих теорій регіонального розвитку. Окрім того, широкого розповсюдження у дослідженнях регіонального розвитку набули методи просторової економетрики, математичної економіки, системного аналізу, що дозволяє вивести дослідження такого класу на суттєво

вищий рівень наукового пізнання та практичного використання висновків.

Зазначимо, що дослідження теоретичного базису регіонального розвитку з урахуванням новітніх тенденцій у зовнішньому середовищі процесу розвитку регіонів дозволяє оновити гносеологічну основу (через побудову концептуальних моделей) та провести моделювання цього процесу з їх урахуванням.

Загальновідомо, що розвиток регіональних господарських систем підпорядкований основним економічним законам, дія яких проявляється у всіх сферах суспільного відтворення на всіх рівнях. Розміщення та розвиток продуктивних сил деколи є похідними від теоретичних концепцій та законів, що не прямо описують регіональний розвиток, оскільки «законои характеризують найбільш суттєві співвідношення між явищами у природі і суспільстві, а закономірності відображають лише стійкий причинно-наслідковий зв'язок між природними та соціально-економічними явищами суспільного життя або етапів історичного процесу»

[1, с. 266], проте «не однозначну залежність, а імовірнісну» [2, с. 18].

Дослідники Б. Заблоцький [3], В. Лишиленко [4] підкреслюють основні закономірності розвитку та розміщення продуктивних сил і виділяють, закономірність територіального поділу праці та закономірність концентрації (спеціалізації) та комплексного розвитку продуктивних сил регіону, що обумовлено особливостями гео економічного розташування та різними видами ресурсів, що наявні в регіоні.

Загальносистемними закономірностями регіонального розвитку є постійно діючі і всеохоплюючі закономірності [2, с. 23], комплексність регіонального розвитку також визначають не як практичний прояв економічних законів, а як умову розвитку регіональних господарських систем загалом, яка притаманна всім економічним системам.

Науковці наголошують, що «якщо комплексність – це ступінь взаємопов'язаності елементів системи, то комп-

лексний розвиток – це динаміка цілеспрямованих змін елементів комплексу і взаємозв'язків між його складовими» [5, с. 721]. Інші вчені: В. Ковалевський, О. Михайлюк, І. Сазонець, О. Чубар, Д. Стеченко, окрім основних закономірностей регіонального розвитку, увагу приділяють міжрегіональним розбіжностям та їх проявам – диспропорціям, що загрожують розбалансуванням усієї економіки країни.

Регіон як суб'єкт економічних відносин має свої економічні інтереси, хоча є об'єктом зосередження природних ресурсів, населення, виробництва і споживання, сфери обслуговування. Саме тому у сучасних працях регіон визначається як система. Отже, залежно від мети та рівня дослідження регіон може сприйматись по-різному відповідно до однієї з чотирьох найбільш поширених у сучасній економічній науці парадигм регіону [9, с. 83–84]: регіон-квазідержава, регіон-квазікорпорація, регіон-ринок (ринковий ареал), регіон-соціум (соціополіс) і залежно від трактування сутності поняття регіон (рис. 2).

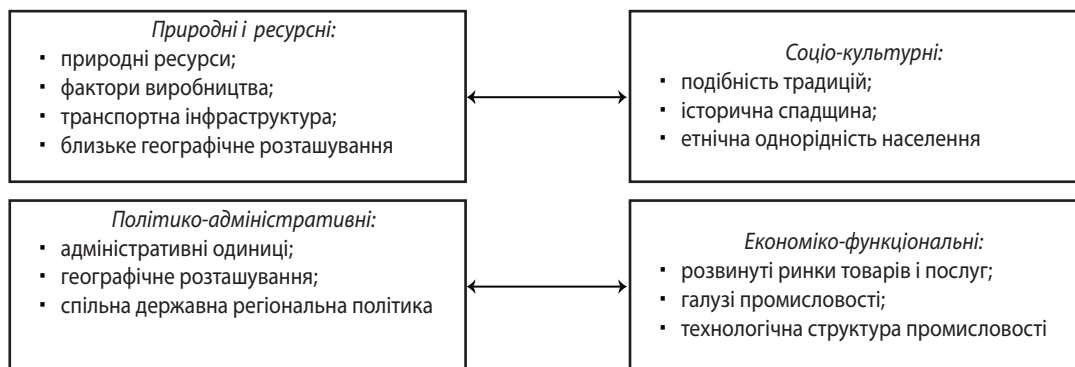

Рис. 2. Класифікація регіонів по Яухайнену

Джерело: сформовано автором на основі [1–5]

Регіони-квазідержави – це «відособлені підсистеми держави та національної економіки» [10, с. 41] і визначаються як такі, що керують використанням природних багатств і здійснюють моніторинг, а контроль за природокористуванням здійснюється на загальнодержавному рівні. Розвиток таких регіонів, як квазідержав, передбачає делегування частини повноважень по вертикалі, що підкріплюється проведенням відповідних адміністративно-територіальних та економічних реформ, спрямованих на стимулювання регіонального саморозвитку з урахуванням інтересів регіонів і відведенням ключової ролі у цьому місцевим органам влади з покладанням на них більшої частини відповідальності за відповідні результати проваджуваної політики. В результаті однією з головних функцій регіональної влади стає регулювання економічного розвитку регіону [1].

В процесі практичної реалізації цієї парадигми децентралізація обумовлює концентрацію в регіонах не лише додаткових функцій і повноважень, але й «критичної маси» фінансових ресурсів, достатніх для забезпечення високого рівня автономності регіональної економічної системи.

У парадигмі «регіон як квазікорпорація» регіонально-просторові утворення розглядаються як «великі суб'єкти власності (регіональної і муніципальної) та економічної діяльності» [4, с. 41]. У цьому контексті регіони виступають як суб'єкти конкурентної боротьби на товарних ринках, ринках послуг, праці, технологій і капіталу.

Дослідницький підхід до регіону як до ринку, обмеженого певним ареалом, полягає у вивченні умов функціонування регіональних економічних систем, формуванні підприємницького клімату, тенденціях і особливостях розвитку регіональних ринків товарів і послуг, капіталу, праці, інформації, знань і технологій [1]. Досліджують регіони не лише з урахуванням концентрації виробництва, але й з урахуванням збуту продукції, кон'юнктурних умов, рівня та типу сформованого ринкового середовища, кваліфікації робочої сили.

В теоріях регіональної економіки регіон часто розглядається як ринок з окресленими територіально межами функціонування. В роботах науковців-сучасників багато уваги приділяється аналізу регіональних ринків як нових форм територіальної організації продуктивних сил із характерними для кожного особливостями взаємин між суб'єктами ринку, формування інфраструктури та загальних умов економічної діяльності [11].

Відомі парадигми регіонального розвитку спираються на вивчення проблематики оптимізації співвідношення ринкового саморозвитку та державного регулювання і лише потім – на забезпечення соціальної спрямованості регіональної економічної політики.

О. Гранбергом [12] було висунуто четверту парадигму регіонального розвитку, відповідно до якої акцент у дослідженні зроблено на розвитку неринкової сфери,

виробництва і використання громадських благ і послуг. Це підхід до трактування регіону як соціуму, де «відтворення соціального життя та розвиток системи розселення» [10, с. 42] є першочерговим завданням регіонального соціально-економічного розвитку. Увага концентрується на забезпеченні належного рівня життя населення регіону, якості освіти, охороні здоров'я, охороні довкілля, рішенні демографічних і екологічних проблем, а дослідження як такі проводяться в розрізі соціальних груп з їх особливими функціями і інтересами [11].

Такий підхід розширює об'єкт наукового пошуку, характеризується їхньою більшою глибиною охоплення порівняно з поширенішим економічним підходом, оскільки охоплює екологічні, демографічні, освітні, медичні, соціально-психологічні аспекти розвитку суспільства у тому або іншому регіоні. Результатом концентрації продуктивних сил та їхнього розвитку, а також розвитку соціальних і виробничих відносин відповідно до вказаної парадигми є формування соціополісів, націлених на вирішення означених завдань розвитку регіону [12].

Відповідно для реалізації на практиці положень четвертої парадигми регіонального розвитку треба враховувати те, що у забезпеченні економічного розвитку кожного регіону важливою є саме соціально-гуманітарна сфера, що включає у себе: соціальні послуги, соціально-трудова відносини, доходи населення, зайнятість, охорону праці, освіту, захист вразливих верств населення, соціальне обслуговування населення тощо.

Загалом багато з викладених парадигм знайшли своє відображення у концепціях регіонального розвитку, що мають таку ж назву, як і парадигми (табл. 1).

Вже майже 10 років поспіль високорозвинені країни основою державної політики вважають максимальну соціальну орієнтацію економічного розвитку. Тобто головною метою економічного розвитку в цих країнах є досягнення максимальної економічної ефективності виробництва і високої соціальної результативності господарської діяльності. Держава забезпечує стандарти добробуту, а стратегія сталого розвитку таких країн спрямована на досягнення науково обґрунтованих параметрів якості життя людей незалежно від регіону проживання; на забезпечення рівних можливостей в отриманні освіти; на розвиток соціально-культурних центрів, які мають багатofункціональний характер тощо. Світова практика свідчить, що стратегія соціально-гуманітарного розвитку досягає бажаних результатів лише тоді, коли спирається на інноваційний розвиток, на економіку знань, в якій провідне місце відводиться високим технологіям, широкому застосуванню інноваційних продуктів і послуг.

Дослідженню теоретичних основ забезпечення інноваційного лідерства регіонів у довгостроковій перспективі присвячено праці зарубіжних економістів Ф. Перру та Ж. Будвіля. Д. Мейя. Дж. Бекагіні. Соціологічні аспекти територіального розвитку висвітлено в роботах Р. Флориди та А. Венбла: сутність і механізм функціонування регіональних інноваційних систем проаналізовано скан-

Таблиця 1

Найпоширеніші концепції регіонального розвитку

Концепція	Автори	Риси
Полюсів зростання	Ф. Перру, В. Алонсо	орієнтує регіони на активний саморозвиток за допомогою стимулювання й ущільнення міжгалузевих зв'язків на основі інфраструктурних проектів. У цьому випадку виділення в регіонах полюсів зростання і проімпульсивних галузей сприяє створенню поштовху для розвитку економічних процесів;
Промислових районів	Е. Маршалліан	соціально-економічний розвиток регіонів залежить від стану виробничої системи та від ступеня новизни використовуваних виробничих технологій і відповідних їм знань
Світосистемно-економічна просторово-часова концепція розвитку глобального капіталізму	І. Валлерстайн, Ф. Бродель	політичні й економічні імперії з мегаполісом у центрі протягом останніх 500 років накопичили досвід інтенсивної експлуатації своїх периферійних регіонів колоній і усвідомили їх негативні наслідки. Периферійні регіони-колонії або виснажувалися мегаполісом і ставали депресивними, або набували політичної і економічної незалежності
Світосистемно-геополітичних змін просторової влади держав	Р. Коллінз, Дж. Модальські, Т. Скочпол, Дж. Абу-Луход і ін.	
Регіони-квaziкорпорації	П. Айкан, С. Буасьє, Ф. Кук, С. Кветковський, А. Кзілінський	орієнтована на зменшення територіальних відмінностей відповідно до теорії Дж. М. Кейнса про побудову держави загального добробуту і надає регіону економічну суб'єктність, подібно до транснаціональної корпорації
Еволюційна економічна концепція	Р. Нельсон, С. Уінтер, В. Л. Макаров, В. І. Маєвський, В. В. Полків і ін.	постулює граничну жорсткість конфліктів глобальної ринкової конкуренції з приводу ресурсів і ринків збуту що призводить до економічної еволюції відповідно до концепції Й. Шумпетера про непримиренну боротьбу технолого-організованих новаторів і консерваторів
Глобальних міст регіонів	Дж. Фрідман, Р. Вольф, С. Сассен, А. Дж. Скотт, П. Кругман.	обґрунтовує значення для економічного розвитку світових мегаполісів-регіонів, глобальних міст

Джерело: сформовано автором

динавськими економістами Б. Ашеймом та А. Ісаксеном. Окремі аспекти забезпечення інноваційної спроможності національних регіонів розкрито в працях А. Поручника, Л. Антонюк, В. Чужикова й ін. І тому важливо знати, за рахунок саме яких факторів досягається це економічне зростання, який внесок кожного з цих факторів у економічний розвиток регіону. Але поряд із цим виникає потреба у виокремленні сукупності факторів впливу на формування, розвиток і удосконалення соціально-гуманітарної сфери регіону в умовах глобального поширення знань і ефективного використання у конкретних регіонах для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та формування конкурентних переваг регіонального лідерства.

Дослідження [1–12] підтверджують, що досягнення регіонами цілей сталого розвитку та лідерства має базуватись саме на використанні людського капіталу та креативного потенціалу власного населення і збалансованій політиці залучення та створення привабливих умов для висококваліфікованих іноземних фахівців. Саме тому особливої популярності в розвинених країнах набуває така модель регіонального розвитку, яка передбачає розробку стратегій соціально-економічного розвитку регіонів на основі інтенсивного використання інтелектуальних і соціально-комунікативних здібностей саме місцевого населення.

В наявних парадигмах регіонального розвитку зазначено підвищення ролі гуманітарних цінностей і соціальних чинників економічного розвитку регіонів. Враховуючи принципи сталого регіонального розвитку, цей факт обумовлює необхідність концентрації досліджень на розвитку гуманітарної і соціальної сфер у тісному їх взаємозв'язку з економічним розвитком.

Основним завданням сталого розвитку є забезпечення турботливого ставлення до людини, її права на здорове та плідне життя у гармонії з природою.

На масштаби та темпи модернізації соціально-гуманітарної сфери істотний вплив має освіта, що є основою сталого соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Стратегічною метою розвитку освіти є створення ефективною системи задоволення потреб особистості, суспільства, держави з урахуванням зміни соціально-гуманітарної, економічної та демографічної ситуацій. Освіта забезпечує підготовку кадрів нової формації, здатних працювати в інноваційних галузях, і є, по суті, системою виробництва, зберігання і передавання знань [12]. Процес трансферу знань сприяє і соціалізації особистості (засвоєння зразків поведінки, психологічних установок, соціальних норм і цінностей, які дають змогу успішно функціонувати в суспільстві).

Регіональні відмінності: ресурсної та інфраструктурної забезпеченості, рівня економічного розвитку і якості життя населення властиві практично усім країнам. У зв'язку з цим цілі, завдання форми та методи реалізації конкретної парадигми регіонального розвитку не можуть співпадати і різняться, але цілі у всіх країн у сфері розвитку регіонів є однаковими:

- забезпечення економічних, соціальних, правових і організаційних основ регіонального розвитку;
- вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;

- забезпечення рівного доступу до соціальних послуг населенню усіх регіонів;
- ощадне та раціональне використання природних та інших ресурсних особливостей регіонів;
- збереження довкілля, моніторинг регіонального природокористування, екологічний захист регіонів і т.п.

На основі дослідження та аналізу джерел внутрішніх і зовнішніх факторів [1–9] було визначено такий комплекс ключових факторів розвитку економіки знань у регіонах: 1) зрілість інститутів і якість управління регіоном; 2) ринкові умови; 3) політична ситуація; 4) розвиненість інфраструктури; 5) наявність економічно активного населення та розвиток підприємництва; 6) креативний потенціал населення регіону; 7) доступ до якісної освіти; 8) наявність регіональної системи трансферу знань.

Висновки. Парадигми регіонального розвитку більшості країн світу передбачають залучення в економічне відтворення багатьох ресурсів, пом'якшення протиріч між містом і селом, регулювання процесу урбанізації, міграції і забезпечення соціальної рівності, доступу до базових соціальних послуг. Вищевикладене дослідження регіональних підходів до забезпечення регіонального розвитку дає змогу зробити висновок про те, що в сучасних умовах наявні парадигми регіонального розвитку мають бути удосконалені з урахуванням реалій становлення нових економічних систем, що базовані на людському капіталі та знаннях і на введених в аналіз процесів регіонального розвитку невід'ємної компоненти – соціально-гуманітарного простору регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочетов О. П., Григорович А. В., Торгова Л. В. Про окремі категорії навчальної дисципліни «Розміщення продуктивних сил». *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2003. № 1. С. 263–266.
2. Клиновий Д. В., Пепа Т. В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка України: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 728 с.
3. Заблоцький Б. Ф. Регіональна економіка: навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2007. 548 с.
4. Лишиленко В. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 325 с.
5. Чернюк Л. Г. Комплексність як невід'ємна умова ефективного розвитку регіональних господарських систем // Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 листоп. 2009 р.). Київ: ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», 2009. С. 720–723.
6. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник/за ред. В. В. Ковалевського, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. Київ: Знання, 2006. 350 с.
7. Сазонець І. Л., Джинджоян В. В., Чубар О. О. Розміщення продуктивних сил: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 320 с.
8. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. Київ: Вікар, 2006. 396 с.
9. Основы региональной экономики/отв. ред. А. Г. Гранберг. М.: Экономика, 2000. С. 83–84.

10. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія/за ред. З. С. Варналія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.

11. Реутов В. Є. Закономірності і парадигми регіонального розвитку // Ефективна економіка. 2010 № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=319>

12. Гранберг О., Суслов В., Суспицын С. Многорегиональные системы: экономико-математическое исследование. Новосибирск: Сиб. науч. изд-во, 2007. 371 с.

REFERENCES

Cherniuk, L. H. "Kompleksnist yak nevidiemna umova efektyvnoho rozvytku rehionalnykh hospodarskykh system" [Complexity as an indispensable condition for the effective development of regional economic systems]. *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy*. Kyiv: DVNZ «KNEU im. V. Hetmana», 2009. 720-723.

Granberg, O., Suslov, V., and Suspitsyn, S. *Mnogoregionalnyye sistemy: ekonomiko-matematicheskoye issledovaniye* [Multi-regional systems: economic and mathematical research]. Novosibirsk: Sibirskoye nauchnoye izd-vo, 2007.

Klynovyi, D. V., and Pepa, T. V. *Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika Ukrainy* [Placement of productive forces and the regional economy of Ukraine]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006.

Kochetov, O. P., Hryhorovych, A. V., and Torhova, L. V. "Pro okremi katehorii navchalnoi dystsypliny «Rozmishchennia produk-

tyvnykh syl»" [About certain categories of educational discipline «Placing productive forces»]. *Visnyk Khmelnytskoho instytutu rehionalnoho upravlinnia ta prava*, no. 1 (2003): 263-266.

Lyshylenko, V. I. *Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika* [Placement of productive forces and regional economics]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006.

Osnovy regionalnoy ekonomiki [Bases of regional economy]. Moscow: Ekonomika, 2000.

Rehiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.

Reutov, V. Ye. "Zakonomirnosti i paradyhmy rehionalnoho rozvytku" [Regularities and paradigms of regional development]. *Efektivna ekonomika*. 2010. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=319>

Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika [Placement of productive forces and regional economics]. Kyiv: Znannia, 2006.

Stechenko, D. M. *Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka* [Placement of productive forces and regionalistics]. Kyiv: Vikar, 2006.

Sazonets, I. L., Dzhyndzhoian, V. V., and Chubar, O. O. *Rozmishchennia produktyvnykh syl* [Distribution of productive forces]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006.

Zablotskyi, B. F. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy]. Lviv: Novyi svit-2000, 2007.